

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет культури та мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва та дизайну

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

ЖИВОПИС

Рівень підготовки	Бакалавр
Спеціальність	023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»
Освітньо-професійна програма	Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Силабус навчальної дисципліни «ЖИВОПИС» підготовки першого (бакалаврський) рівня вищої освіти, галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», за освітньою програмою «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Розробник:

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну, Прокопович Т. А.;

кандидат архітектури, доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Берlach О. П.;

кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Тарасюк І. І.;

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Єфімова М. П.;

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Назарчук М. В..

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва та дизайну

протокол № ____ від _____ 2020 р.

Завідувач кафедри: _____ Авраменко Д.К.

© Прокопович Т. А., 2020 р

© Берlach О.П., 2020 р

© Тарасюк І.І., 2020 р

© Єфімова М.П., 2020 р

© Назарчук М.В., 2020 р

І. Опис навчальної дисципліни сертифікатного курсу

Опис нормативно навчальної дисципліни подається згідно з навчальним планом спеціальності і представляється вигляді таблиці

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика нормативно навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 02 – культура і мистецтво	Нормативна
Кількість кредитів 34	Спеціальність 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»	Рік підготовки 1 - 4
		Семестр 1 – 8
Загальна кількість 1020 годин Всього аудиторних 472 год Лабораторні 472 год Консультації 48 год Самостійні 500 год		1 семестр: Тижневих – 4 год. Лабораторних – 72 год. 2 семестр: Тижневих – 4 год. Лабораторних – 64. 3 семестр Тижневих – 2, 5 год. лабораторних – 50 год. 4 семестр Тижневих – 4 год. Лабораторних – 74 год 5 семестр Тижневих – 5 год. Лабораторних – 90год 6 семестр Тижневих – 3,5 год. Лабораторних – 62 год 7 семестр Тижневих – 2 год. Лабораторних – 26 год 8 семестр Тижневих – 2 год. Лабораторних – 34 год
Мова навчання: українська	Освітня кваліфікація: Бакалавр образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації Професійна кваліфікація: Художник	Форма контролю: 1, 5, 7, 8– екзамен 2, 3, 4, 6– залік

ІІ. Інформація про викладача

Прокопович Тетяна Анатоліївна

Науковий ступінь: кандидат психологічних наук

Посада: старший викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну

Контактна інформація (+380681015206 , prokopovych.tetiana@gmail.com)

Розклад занять (<http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>)

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

В процесі вивчення дисципліни «Живопис» студенти ознайомляться і освоюють теоретичні і практичні знання та навички у різних техніках і напрямках живопису. Здобудуть вміння працювати в різних техніках живопису, опанують навички зображення об'єктів у будь-якому середовищі та освітленні, сформуєть уміння передавати об'єм, форму та колір предмета, його зв'язок із простором і площиною. Навчатися, за допомогою здобуття фундаментального підґрунтя живописної грамоти, формування вільного володіння живописними навиками, освоєння прийомів творчого пошуку в розв'язанні практичних завдань, створювати власний творчий продукт з відображення видимої (об'єктивної) реальності.

Дисципліна «Живопис» сприятиме розвитку образного мислення і художніх здібностей, що є необхідним для творчої діяльності в усіх видах образотворчого мистецтва, а також виховання сучасної загально-естетичної культури студентів.

Програма містить:

- загальні теми пов'язані із різними видами і жанрами живопису: пейзаж, портрет, натюрморт, побутовий жанр, історичний жанр, релігійний;
- теми для навчання живопису на всебічному вивченні натури, моделювання об'єму і простору;
- спеціальні теми, що розкривають і розвивають уміння передавати колірний стан та освітлення предмета;
- теми, що розкривають аспекти методики виконання живописної роботи в акварельній, гуашевій, олійних техніках, та інших сучасних техніках і матеріалах;
- теми для вивчення послідовності виконання робіт в натюрмортному, портретному, пейзажному жанрах;
- теми, які розкривають закони і правила взаємодії кольорів, перспективи, композиції в живописі;
- теми, які розкривають прийоми різних технік станкового живопису: лєсування, а la prima, комбінування, пастозне нанесення;

2. Пререквізити: Кольорознавство, Рисунок, Композиція, Перспектива, Пластична анатомія, Історія мистецтв.

Постреквізити: Рисунок, Кольорознавство, Техніки і матеріали в образотворчому мистецтві, Скульптура, Композиція, Декоративно-прикладне мистецтво, Перспектива.

1. Мета і завдання навчальної дисципліни:

Формування у студентів фахових компетенцій в галузі живопису, які сприятимуть сформуванню вміння створювати високохудожні оригінальні твори у галузі сучасного образотворчого мистецтва.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Живопис» є:

- формування вміння застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях;
- розвиток розуміння предметної області професійної діяльності живописця;
- проведення інноваційної діяльності на основі сучасних тенденцій розвитку образотворчого мистецтва;

- розвиток здатності генерувати нові творчі ідеї живописного втілення;
- створення оптимальних умов застосування живописного втілення для оптимізації діяльності в умовах сучасності.

1. Результати навчання (Компетентності)

- Здатність генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва.
- Здатність володіти основними класичними і сучасними категоріями та концепціями мистецтвознавчої науки.
- Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно-просторового та візуального середовища.
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- Здатність інтерпретувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі.
- Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

Також, підчас вивчення дисципліни «Живопис» студенти здобудуть знання про значення тональних співвідношень, важливість локально-кольорових і температурних співвідношень.

Вмітимуть:

- виявляти основних тональних, тонально-колірних і температурних співвідношень користуючись обмеженою кількістю кольорів;
- визначати найголовніший компонент (пляму) живописної композиції;
- визначати тонально-колірний акцент живописної композиції;
- гармонійно поєднати всі елементи композиції створивши цілісний композиційний твір;
- узгоджувати маси світлого і темного;
- передати форму та матеріальність всіх елементів натурного матеріалу;
- методично і грамотно вести роботу в різних техніках;
- виконувати живописні етюди різними матеріалами;
- бачити форму і простір цілісно;
- створювати завершену сучасну картину в різних жанрах: натюрморт, пейзаж, портрет;
- вміти працювати в різних техніках живопису: акварель, гуаш, акрил, олія та ін., методом лесування, а la prima, комбінування, пастозне нанесення фарб.

2. Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Модуль, тема	Всього годин	Кількість годин			Форма контролю / бали
			лабораторні	консультації	Самостійна робота	
Загальна кількість годин		1020	472	48	500	
I курс						
I семестр						
Змістовий модуль № 1. Різновиди акварельного живопису						
Тема 1.1	Вступ до предмету. Теоретичні і практичні основ живопису. Техніка акварельного живопису	24	4		20	
Змістовий модуль № 2. Натюрморт в акварельному живописі						
Тема 2.1	Нескладний натюрморт з трьох побутових речей. на виявлення тональних співвідношень. Гризайль. Поняття тональної шкали.	13	8		5	5
Тема 2.2	Самостійний натюрморт з овочів та фруктів на тлі білої, або світло-сірої драперії. Робота над композицією.	26		6	20	5
Тема 2.3	Натюрморт з побутових речей на відчуття повітряно-просторового вирішення натури.	20	15		5	5
Тема 2.4	Осінній натюрморт на зближені тонально-колірні співвідношення. (Обмежена кольорова гама).	15	15			5
Тема 2.5	Натюрморт на зближену кольорову гаму. Тепла гама, холодна гама, змішана гама (поліхромна кольорова гамма).	20	15		5	10
Тема 2.6	Натюрморт на контрастну кольорову гаму та температурні співвідношення.	20	15		5	10
Всього годин за I семестр		138	72	6	60	40
Підсумковий контроль						
Модульна контрольна робота 1. Натюрморт з побутових предметів на виявлення композиційного рішення, тональної шкали, кольорового співвідношення. Папір. Акварель. Формат А-2.						30
Модульна контрольна робота 2. Натюрморт на виявлення температурного співвідношення в живописі. Натюрморт в теплій гамі. Бокове штучне, тепле освітлення. Робота з натури. Папір. Акварель. Формат А-2.						30
Всього балів						100
II семестр						
Змістовий модуль № 3. Етюдна форма в акварельному живописі, техніка , a la prima						
Тема 3.1	Натюрморт з предметів побуту різних за фактурою на тлі червоної драперії. Постановка нижче лінії горизонту. Освітлення –з використанням штучного направленої світла для підсилення образу.	10	10			5
Тема 3.2	Замальовки дерев	30	10		20	5
Тема 3.3	Натюрморт з на контрастні тональні співвідношення (світле на темному, темне на світлому). Хроматична гама.	19	14		5	5

Тема 3.4	Натюрморт на зближені тонально-колірні співвідношення. (Обмежена кольорова гама)..	25	15		10	5
Тема 3.5	Натюрморт на температурні співвідношення у інтер'єрі. Тепле, холодне освітлення.	20	15		5	10
Тема 3.6	Самостійний тематичний натюрморт на основі контрастних предметів.	26		6	20	10
Всього годин за 2 семестр		130	64	6	60	40
Усього годин / балів 1 курс		268	136	12	120	
Підсумковий контроль						
Модульна контрольна робота 1. Натюрморт з побутових предметів на визначення головного і другорядного. Визначити величини головних нюансних тональних плям, розробити цілісний об'ємно-просторовий композиційний твір. Папір. Акварель. Формат А-2.						30
Модульна контрольна робота 2. Натюрморт на виявлення контрастного колірного співвідношення. Штучне тепле освітлення. Визначити головні контрастні тонові співвідношення, контраст світла і тіні, кольору. Робота з натури. Папір. Акварель. Формат А-2						30
Всього балів						100
II курс						
III семестр						
Змістовий модуль № 4. Станковий живопис гуашшю і акрилом.						
Тема 4.1	Техніка гуашевого живопису. Техніка акрилового живопису. Особливості покривних технік.	12	2		10	
Тема 4.2	Складний тематичний натюрморт з осінніх квітів. Овочів та фруктів з контрастним боковим освітленням	18	8		10	5
Тема 4.3	Декоративна стилізація попереднього натюрморту з дотриманням динаміки у стилізації.	20	10		10	5
Тема 4.4	Тематичний натюрморт з сучасних предметів спрямований на підкреслення статичності. Теплий колорит. Низька лінія горизонту.	20	10		10	10
Тема 4.5	Тематичний натюрморт в контражурі спрямований на передачу динаміки, у холодному освітленні.	26	10	6	10	10
Тема 4.6	Декоративна стилізація тематичної картини на тему «Ліся Українка і її творчість».	20	10		10	10
Всього годин за 3 семестр		116	50	6	60	40
Підсумковий контроль						
Модульна контрольна робота 1. Тематична композиція на тему творчості Лесі Українки.. Картон, Формат А-2						30
Модульна контрольна робота 2 Декоративний натюрморт в сопорідненій гамі кольорів. Картон, Формат А-2						30
Всього балів						100
IV семестр						
Змістовий модуль № 5. Види олійного живопису						
Тема 5.1	Техніки і матеріали олійного живопису, їх специфіка. Особливості роботи олійними фарбами.	29	9		20	
Тема 5.2	Натюрморт з використанням обмеженого колориту на підкреслення композиційного центру	28	15	3	10	10

	та колірне узагальнення другорядних предметів.					
Тема 5.3	Натюрморт із скляних предметів на передачу прозорості. (5-6 та предметів побуту).	25	15		10	10
Тема 5.4	Вплив рефлексу на білий колір. Натюрморт «біле на білому». Виконання у пастозній техніці.	25	15		10	10
Тема 5.5	Портрет в станковому живописі. Етюд голови натурника.	33	20	3	10	10
Всього годин за 4 семестр		140	74	6	60	40
Усього годин / балів за 2 курс		256	124	12	120	
Підсумковий контроль						
Модульна контрольна робота 1. Тематична, сучасна, цілісна об'ємно-просторова композиційна картина на тему «Урбаністичний живопис». Олія Картон, Формат А-2						30
Модульна контрольна робота 2. Автопортрет. Етюд.. Нейтральний фон. Природне освітлення Олія Картон, Формат 40х50 см						30
Всього балів						100
III курс						
V семестр						
Змістовий модуль № 6. Олійний живопис в техніці a la prima та техніці лісирування						
Тема 6.1	Осінні пейзажі в техніці a la prima	25	15		10	5
Тема 6.2	Етюд з гіпсовою розеткою та прозорими геометричними фігурами. Теплий колорит. Техніка a la prima.	25	15		10	5
Тема 6.3	Натюрморт з гіпсовою головою, драперією, згорнутим папером і фарбами на передачу фактури об'єктів в техніці лісирування.	25	15		10	5
Тема 6.4	Картина пейзаж в техніці a la prima або техніці лісирування (на вибір студента) з передачею настрою природи.	25	15		10	10
Тема 6.5	Етюдні замальовки людини в техніці a la prima	31	15	6	10	5
Тема 6.6	Етюд одnogрупника в техніці a la prima.	25	15		10	10
Всього годин за 5 семестр		156	90	6	60	40
Підсумковий контроль						
Модульна контрольна робота 1. Тематичний сучасний натюрморт з контрастними кольоровими відношеннями спрямований на пошук власного творчого бачення у комбінованій техніці. Олія Картон, Формат А 2						30
Модульна контрольна робота 2. Автопортрет. Етюд.. Контрастний фон. Спрямоване жорстке освітлення Олія Картон, Формат 40х50 см						30
Всього балів						100
VI семестр						
Змістовий модуль № 7. Портрет в олійному живописі						
Тема 7.1	Виконання академічного портрету в техніці олійного живопису	42	22		20	15
Тема 7.2	Етюд жіночого портрету по плечі на нейтральному тлі.	20	10		10	5
Тема 7.3	Етюд чоловічого портрету по плечі на контрастному тлі	26	10	6	10	5
Тема 7.4	Етюд портрету по плечі натурщиці з використанням бічного, теплового спрямованого	40	20		20	15

	освітлення.					
Всього годин за 6 семестр		128	62	6	60	40
Усього годин / балів за 3 курс		284	152	12	120	
Підсумковий контроль						
Модульна контрольна робота 1. Академічний портрет по плечі натурника похилого віку в техніці олійного живопису 40х50 см						30
Модульна контрольна робота 2. Стилізований, тематичний портрет видатної української особистості. Олія, Картон, Формат 40х50 см						30
Всього балів						100
IV курс						
VII семестр						
Змістовий модуль № 8. Аналіз анатомічної натурної постановки фігури людини.						
Тема 8.1	Роль контрастів у передачі штучного освітлення в зображенні фігури людини. Живописне вирішення анатомічної моделі торса - екорше Гудона.	23	8		15	10
Тема 8.2	Живопис одягненої стоячої (сидячої) фігури людини з аксесуарами.	48	12	6	30	20
Тема 8.3	Етюд фігури натурника у одязі	21	6		15	10
Всього годин за 7 семестр		92	26	6	60	40
Підсумковий контроль						
Модульна контрольна робота 1 Тематичний портрет натурника по пояс в техніці олійного живопису, з передачею характеру . Олія. Картон .50х60 см						30
Модульна контрольна робота 2. Тематичний портрет натурника по пояс в техніці олійного живопису, з передачею емоцій людини 50х60 см						30
Всього балів						100
VIII семестр						
Змістовий модуль № 9. Зображення людини у середовищі						
Тема 9.1	Відчуття кольорової гармонії в зображенні фігури людини в повен ріст у тематичній композиції. Тематична композиція з 2 постатями. Картон 840 х 620. Олія.	60	14	6	40	20
Тема 9.2	Постановка фігури в повен ріст, з руками в національному, або тематичному костюмі. Картон 840 х 620. Олія.	60	20		40	20
Всього годин за 8 семестр		120	34	6	80	40
Усього годин / балів за 4 курс		212	60	12	140	
Підсумковий контроль						
Модульна контрольна робота 1. Тематичний портрет видатної української особистості. Олія, Картон, Формат 60 х 80 см						30
Модульна контрольна робота 2 . Стилзація постаті в сучасному живописі. Тематична картина. Олія, Картон, Формат 60 х 80 см						30
Всього балів						100

Модульний контроль здійснюється у формі виконання студентом модульного контрольного завдання згідно затвердженого графіку. Контрольні модульні роботи з

курсу «Живопис» проводяться у формі виконання практичних робіт. Оцінка за контрольну модульну роботу доводиться до відома студентів не пізніше семи днів після проведення. Перескладання модульної контрольної оцінки з метою її підвищення не дозволяється. Максимальна кількість балів – 30.

2. Завдання для самостійного опрацювання

Опрацювання теоретичного матеріалу і доопрацювання лабораторних завдань відповідно тем змістових модулів.

V. Політика оцінювання

Викладання дисципліни ґрунтується на засадах академічної доброчесності. Практичні роботи студентів мають бути оригінальними творами власного виконання. Теоретична робота повинна ґрунтуватися на основі власних міркувань та умовиводів підкріплена дослідженнями попередніх напрацювань в даному напрямку.

Приклади можливої академічної недоброчесності :

- У практичних завдання – використання чужих робіт, виконаних не власне студентом,

- у теоретичних завданнях – відсутність посилань на використані джерела, присвоєння, (без відповідних посилань) чужих умовиводів та міркувань.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідної теми або змістового модуля.

Порушенням академічної доброчесності також вважаються: академічний плагіат, списування, необ'єктивне оцінювання.

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Поточні роботи оцінюються наприкінці вивчення відповідної теми, Кінцевий термін здачі – напередодні модульної контрольної роботи з даного змістового модуля. або ж на затверджену, на засіданні кафедри дату перегляду академічних робіт в кінці семестру.

Студент, який не отримав оцінки за поточні завдання не допускається до складання модульних контрольних робіт. Відтермінування модульних контрольних робіт здійснюється в межах складання сесії.

VI. Підсумковий контроль

Формою семестрового контролю з дисципліни «Живопис» є залік або екзамен. Розподіл балів, що присвоюються студентам з навчальної дисципліни «Живопис», є сумою балів за виконання практичних завдань та самостійну роботу та підсумковий контроль (МКР). Впродовж семестру, студент за виконання завдань поточного контролю і самостійної роботи отримує – 40 балів. Підсумковий контроль здійснюється у формі двох модульних контрольних робіт. Модульні контрольні роботи – це творчі практичні роботи за темами змістових модулів, за кожен з яких студент може отримати максимально 30 балів. Термін здачі модульних контрольних робіт оприлюднюється на початку семестру.

До здачі підсумкової модульної контрольної роботи допускаються студенти, які здали усі поточні завдання даного змістового модуля. У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг студент може добрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем або перездати якусь тему, додатково виконати ряд тривалих та короточасних етюдів, відповідно до теми, яка вивчається). В іншому випадку студент здає екзамен (практична робота за варіантами) при цьому бали за модульні контрольні роботи анулюються. На екзамен виносяться основні практичні питання, типові та комплексні завдання, відповідно тем змістових модулів. Іспит здійснюється у формі практичної роботи на тематику відповідного модуля.

Перегляд творчих робіт відбувається в кінці кожного семестру у дату затверджену на засіданні кафедри.

VII. Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Дуже добре	
75-81	C	Добре	
67-74	D	Задовільно	
60-66	E	Достатньо	
1-59	Fx	Незадовільно	Не зараховано (повторне складання)

Оцінка "відмінно" (A, 90-100 балів). Виконані завдання на високому художньому рівні, технічно бездоганні, відмінне володіння виражальними засобами і прийомами, включають творчий підхід у композиційному і кольоротворчому вирішенні, повне розуміння законів і використання правил гармонійного поєднання кольорів.

Оцінка "добре" (BC, 75-89 балів). Виконані завдання на високому художньому рівні, технічно виконані з незначними помилками, добре володіння виражальними засобами і прийомами, включають творчий підхід у колористичному виконанні завдання, композиційному вирішенні, розуміння законів і використання правил живопису.

Оцінка "задовільно" (DE, 60-74 бали). Виконані завдання на недостатньому художньому рівні, технічно недосконалі, наявність помилок, недостатній рівень володіння виражальними засобами і прийомами живописних технік, але включають певний творчий підхід у живописному рішенні.

Оцінка "незадовільно" (Fx, 1-59 балів, з можливістю повторного складання). Виконані завдання на низькому технічному рівні, допущені значні помилки у побудові, студент майже не орієнтується в колірній палітрі, не передає характер освітлення, робота виконана не охайно, зі значним запізненням.

Відсутні елементарні поняття технології виконання завдання, образотворча грамотність. низький рівень володіння виражальними засобами і прийомами, відсутній творчий підхід і застосування законів живописного зображення.

VIII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Аксенов Ю. Цвет и линия. Практическое руководство по рисунку и живописи / Ю. Аксенов, М. Левидов. – Б. г., 1986. – 326 с.

2. Гете И. В. К учению о цвете (хроматика) // Гете И. В. Избр. соч. по естествознанию. – М.: Наука, 1957. – С. 148–156.
3. Иттен. И. Искусство цвета / Иоханнес Иттен; [пер. с нем. Монаховой Л.]. 2-е изд. – М. : Д. Аронов, 2001. – 95 с. : ил.
4. Киплик Д.И. Техника живописи. М.: ЗАО «Сварог и К», 1998. 503 с
5. Курочкина К.А. Знакомство с натюрмортом. – Сиб, - 1958. – 110 с.
6. Ли Н. Основы учебного академического рисунка. М., 2005. 478с.
7. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції (геометричні аспекти). К.: Каравелла, 2004. 304с.
8. Мочалов Л.В. Пространство мира и пространство картины: Очерки о языке живописи. – М.: Сов.художник, 1983. – 375 с.
9. Основы живописи/ Пер. с исп. О. Вартановой. – С. – Пб.: АОЗТ «Весант», 1994. – 128 с.
10. Прищенко С.В. Кольорознавство: навч. посібник/ за ред. проф. Є.А.Антоновича. — К.: Альтерпрес, 2010. — 354 с.
11. Прокопович Т. А. Основы кольорознавства : – навч. посіб. / Тетяна Анатолівна Прокопович. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 120 с.
12. Прокопович Т. А., Каленюк О. М., Вахрамеева Г. І. Основы кольорознавства та декоративно-прикладного мистецтва : навч. посіб. / Прокопович Тетяна Анатоліївна, Каленюк Ольга Миколаївна, Вахрамеева Галина Іванівна – Луцьк : Поліграфічний центр «Друк Формат», ФПО Покора І. О., 2019. – 91 с.
13. Прокофьев Н.И. Натюрморт. Учебное пособие по живописи для студентов ХГФ педагогических вузов. – М.: Московский педагогический государственный университет, 1999. – 65 с.
14. Савахата Л. Гармония цвета. Справочник / Сборник упражнений по созданию цветовых комбинаций. – М. : Астрель-Аст, 2000. – 192 с.
15. Сайдевей Я., Гер А., Хортон Дж., Монахин П., Уайзман О. Рисунок и живопись. Полный курс обучения. М.: ЗАО «БММ», 2011. 352 с.
16. Туманов І. М. Рисунок, живопис, скульптура: навч. посібник. Львів: Аверс, 2010. 496с.
17. Шаров В.С. Академическое обучение изобразительному искусству. М.: Эксмо, 2014. 648 с
18. Шеппард Д. Обнаженная натура. Искусство рисования человеческого тела. М.: Попурри, 2000. 144с.